

(33.), úgyszintén a középiskolák felsőbb osztályaiban tehetség, tantárgyak és választás szerint meghonosított differenciálódásról *Bewegungsfreiheit* (77.), a tehetségesekek (21.) és a nemzeti kisebbségek iskoláiról (38.). Felette tanulságos a felnőttek oktatásáról szóló rész is (126—134.). A munka bevezetésében áttekintést nyerünk az egész német iskolaügyre vonatkozó újabb intézményekről és intézkedésekről: az 1919-i birodalmi alkotmánynak és az 1920-i birodalmi iskolaértekezletnek az iskolaügy szervezetére, fel- és kiépítésére vonatkozó irányelveiről, amelyeknek megvalósítását fiú- és leányiskolákban egy-egy elmés vázlatrajz szemlélteti (4—5.). Az egyik függelék országoként sorolja fel az oktatásügy felügyeletére és igazgatására hivatott hatóságokat és tagozódásukat. Itt vagy 17-féle elnevezéssel találkozhatunk: Poroszországban: *Ministerium für Wissenschaft, Kunst und Volksbildung*; Bajorországban: *Staatsministerium für Unterricht und Kultus*; Szászországban: *Ministerium für Volksbildung*; Württembergben: *Kultusministerium* stb., ami már külsőleg is utal a fent említett partikularizmusra. Egy másik függelék (141—44.) a gazdag és legújabb szakirodalmat öleli fel a szöveghez alkalmazott felosztásban.

Az eddigiek alapján a derék munka külön ajánlásra nem szorul. Csak azt sajnáljuk, hogy a szerző nem ad tárgymutatót és óraterveket, ami könyvének használhatóságát és értékét még fokozta volna. K. F.

Pädagogische Antithesen. Vorträge von S. Behn, L. Bopp, M. Honecker, G. Kerschensteiner, Th. Litt, P. Petersen. Karlsruhe, 1927. 102 lap.
(A Mainzer Abhandlungen zur Philosophie und Pädagogik 2. füzeté.)

E füzetben a mai német neveléstudomány kiválóbb képviselői szólnak hozzánk és az összbenyomás, melyet ez előadásokból nyerünk, az, hogy valamint a pszichológia, úgy a pedagógia terén is még mindig nagy ellentétek vannak e tudomány módszere, más tudományoktól való elhatárolása és módszerének alapvetése tekintetében.

A legelső előadás (*Klassische oder romantische Gestaltung der Pädagogik*), S. Behn tollából, sok szóval keveset mond és témáját nem meríti ki. A mai modern iskolákban „romanticizmusokat“ lát és velök szemben védi a régi vagy klasszikus iskolákat és pedagógiát. Hiába vádolják ezt az iskolát, hogy a meg nem értett szavak iskolája volt, mert a gyermek szereti a meg nem értett, rejtélyes szavakat. A régi iskola nem adott csak adathalmazt, mert bizony van tanítási anyag, melyet csak közölni lehet, de nem feltalálni. Az iskolában tanulni kell és ezért figyelem nélkül nem lehet boldogulni. Azt mondták, hogy a pedagógiát Kantra kell felépíteni, holott Kant hanyatlóban van és vele szemben emelkedik Aquinói Tamás csillagzata. Nos, amaz romantikus (?), ez pedig klasszikus ideál. A mai Európának legnagyobb baja a hamis romanticizmus, mely térdet hajt a csak látszólag teremtő miszticizmus előtt és az emberi észtt háttérbe szorítja.

A második előadásban Bopp (*Jugend als Erziehungsobjekt und Erzieh-*

hungsideal) rámutat a mai ifjúsági mozgalom túlzásaira, mely azt kívánja, hogy az ifjúság ezentúl ne a nevelés tárgya, hanem annak alanya legyen. A keresztény nevelés történetében a feszültségi viszonyt az ifjúság mint nevelési ideál és mint nevelési tárgy között úgy oldották meg, hogy különbséget tettek az ifjúság mint ideál és a valóságos ifjúság közt, és tanító meg tanuló találkoztak egy hatalmas harmadik: az ideális értékek birodalmának tisztelésében. Ez az elv ma is érvényes.

A harmadik előadás címe: *Induktive oder intuitive Psychologie als Grundlegung der Pädagogik*. Rámutat a mai pszichológia forrongására és arra az eredményre jut, hogy tulajdonképpen nem kétféle pszichológiáról van szó, hanem a pszichikumnak két oldaláról, melynek egyike a tudatforma, melyben fellép, a másik pedig a vele egybekapcsolt értelem (jelentés). Az egyiket inkább az induktív, a másikat az intuitív pszichológia tolja előtérbe, a pedagógia azonban mind a kettőre rászorul, az induktív pszichológiára, mely általános ismereteket nyújt és az intuitív pszichológiára, mely útmutatást ad arra, hogyan lehet beleézés útján megragadni azt, ami sajátos egy konkrét személyiségben.

G. Kerschensteiner *Autorität und Freiheit im Bildungsverfahren* című előadásaiban helyes értelmét igyekszik adni a tekintély és szabadság szavaknak. Ez utóbbi nem más szerinte, mint függetlenség érzéki lényüktől, tehát amaz erőktől, melyek megakadályoznak abban, hogy szellemi műveltséghez eljussunk. A tekintély jellemző vonásai az érvény és alárendelés. Ez utóbbi lehet belső és külső. Eszerint vannak a külső engedelmesség vagy hagyomány tekintélyei (pl. alkotmány, iskola, polgári-katonai szervezet) és belső tekintélyek: kiváló személyiségek, másodsorban pedig szellemi javak, mint tudományok, műalkotások, vallásrendszerek. Alkalmazva ez elveket a pedagógiára, kitűnik, hogy mind a tanítás, mind a nevelés terén mindkettőnek, a tekintélynek és a szabadságnak egyaránt érvényesülnie kell. *Litt* az iskola jogáról és határaitól beszélt, de előadásainak csak vázlatát közli a füzet.

Az utolsó cikk *Peter Petersen* tollából a „nevelés és vezetés“ problémáját teszi szóvá. Saját neveléstudományi rendszerének (melynek a pedagógia csak egyik része) vázlatos és dogmatikus ismertetése után kifejti, helyenként nagyon is szubtilis módon, a pedagógusnak mint „vezetőnek“ fogalmát. A legjobb vezetés az, melyben a nevelőnek megvan az a képessége, hogy ifjú embereket rávezessen arra, hogy önmaguknak adjanak törvényeket és magukat alárendeljék a legjobb törvényeknek.

Ez előadásoknak körülbelül 1200 hallgatójuk volt. Nem hiszem, hogy mind elégedetten távozott volna a színhelyről. Végtelenül kevés pozitívumot kaptak, határozott útbaigazítás, biztos vezéreszmék helyett inkább csak a mai neveléstudomány forrongását, a mereven szembenálló tipikus rendszereket kellett megismerniök. Az olvasó is hasonló benyomással teszi le a könyvet. Nem egy értékes eszme vetődik fel az előadások során, mégis kellemtelenül hat, hogy oly kevés a megegyező nézet a legkiválóbb tudósok között és mintha a pedagógia újra valóútra jutott volna. *Szelényi Ödön.*